

EPIDEMIE

PÁTÁ RÁNA

*Hospodin řekl Mojžíšovi:
„Předstup před faraóna
a promluv k němu.
Toto praví Hospodin, bůh
Hebrejů. Propusť můj lid,
aby mi sloužil. Budeš-li
se zdráhat jej propustit,
tu na tvá stáda, která jsou
na poli, na koně, na osly,
na velbloudy, na skot
i na brav, dolehne
Hospodinova ruka velmi
těžkým morem...*

Pátá rána egyptská. Horší než krvavá voda v Nilu, žáby, komáři a mouchy. Rychlost epidemie popisované v knize Exodus svádí k dohadům, o jakou chorobu se vlastně tehdy jednalo. Podle některých teoretiků šlo o sněť slezinou, podle jiných o slintavku a kulhavku. Inu, bylo to už dávno. Přibližně o tři a půl tisíce let později padla podobná pohroma na Českou republiku.

V polovině září zachvátila chovatele hovězího dobytka panika. Epidemie slintavky a kulhavky se začala bleskově šířit, všechny laboratorní zkoušky potvrdily, že se skutečně jedná o obávaný vir. Přeplněné kafilerie už nestačily na likvidaci nakažených zvířat, v pohotovosti byl hasičský záchranný sbor

i armáda České republiky. Nákaza se nevyhnula ani obci Hradčany nedaleko Českého Dubu...

Stop! Nelekejte se, ono to nebylo tak zlé. Naštěstí šlo jen o expozici taktického cvičení složek Integrovaného záchranného systému, které zorganizoval hasičský sbor Libereckého kraje ve spolupráci s krajským úřadem. Teoreticky jsou plány likvidace nakažených chovů zpracovány vcelku důkladně, nicméně praxe může být docela jiná a cvičení ji mělo za úkol prověřit. Netřeba totiž opakovat drsnou situaci z Velké Británie. Epidemie v roce 2001

si vyžádala porážku téměř sedmi milionů kusů zvířat a stála, přepočteno na naše peníze, přibližně 320 miliard korun. Když se letos v jihoanglickém hrabství Surrey objevila nákaza opět, podařilo se ji zlikvidovat rychle a poměrně lacino právě na základě šest let starých, těžce zaplacených zkušeností.

OCHRANNÉ PÁSMO

Pohoda babího léta se v úterý osmáctého září prudce změnila. Od rána přšelo, ochladilo se a foukal řezavý studený vítr.

„Dál nemůžete!“

Silnice byla přehrazená výstražnou páskou a strážci kolem se tvářili nekompromisně.

„Ochranné území. Musíte jínudy.“

Akreditační visačky nám umožnily vjezd. Kdyby to bylo doopravdy, nedostala by se do tříkilometrového okruhu kolem centra nákazy ani myš. A vyjet ven by bylo ještě těžší. Na okraji úzké silnice parkovaly hasičské vozy a na louce nad kravínem řvaly motorové pily. Úlohy dřevorubců se ujali muži v hasičských uniformách. Z navezených, nedávno pokácených smrků, stavěli velikánské

hranice. Klády, polena, rozštípané špaliky. Vrstva sena, uhlí a zase další polena.

„Pro nás je to premiéra,“ poznamenal kapitán Radek Voják, „ale podobné hranice si už vyzkoušeli při epidemii Angličanů a dost se jim osvědčily. Zřejmě je to nejjednodušší způsob, jak nahradit kafilérie.“

Chlapům šla práce rychle od ruky, zdálo se, že připravovat ohně dovedou stejně dobře, jako je hasit. Z temné oblohy na všechno padal studený sychravý déšť.

DIAGNÓZA

Slintavka a kulhavka, zkráceně nazývaná SLAK, je akutní, vysoce nakažlivé horečnaté onemocnění sudokopytníků. V jeho průběhu se na sliznicích trávicího ústrojí a na neosrstěných místech kůže, nejčastěji v okolí spárků,

vytvářejí puchýřky a afly. Původcem jsou viry rodu Aphtovirus a jde o nejvíce nakažlivé onemocnění na světě. Nebezpečí spočívá ve velmi rychlém šíření a následných ekonomických ztrátách v důsledku poklesu doживosti a nižších váhových přírůstků zvířat. Uvádí se, že z jedné kapky slin infikované krávy se může nakazit až 500 000 dalších kusů dobytka.

Inkubační doba je 2 až 7 dní, prvním příznakem je vysoká horečka následovaná vznikem charakteristických puchýřků na sliznici dutiny ústní, jazyka a pysků. Sekundární afly se objevují i na sliznici bachoru, na kůži vemene, paznehtů a v mezipaznehtí. Puchýře v ústní dutině jsou pro zvířata značně bolestivé a jsou provázeny silným slinotokem, afly na paznehtech jsou příčinou kulhání. U postižených zvířat je výrazná vyhublost a apatie.

Terapie se neprovádí a vakcinace je povolena jen v některých státech. Základním preventivním opatřením je ochrana před zavlečením infekce, a pokud k ní dojde, v radikální likvidaci všech zvířat v ohnisku. Opatření v České republice při podezření a potvrzení nákazy vycházejí ze směrnic Evropské unie.

TĚŽKÁ TECHNIKA

V šest hodin odpoledne, přesně podle předem připraveného plánu, dorazili vojáci z Kutné Hory s těžkou technikou. Nákladník zaparkoval před kravínem, autojeřáb vztyčil nosné rameno do korun stromů, nakladač přivezl první mrtvou krávu. Šlo o kus, který přišel o život z jiných důvodů, nežli nucenou porážkou, nicméně všichni kolem se chovali tak, jako by opravdu hrozilo nebezpečí virové nákazy. Ochranné overaly, respirátory, rukavice. Zdálo se, že všechno připomínalo filmovou scénu likvidace nějaké chemické či nukleární havárie. Záře přenosných

reflektorů, povely předávané smluvními gesty.

„Nahoru!“

Jeřáb zabral a lehce přenesl několikasetkilogramové zvíře na korbu nákladního auta. Nakladač přivezl další kus. Dvě mrtvé krávy pro ověřovací pokus stačily, i když na nedalekém

poli bylo z cvičných důvodů připraveno hranic pět. Na těch zbylých představovaly těla zvířat jen barevné klády.

„Jedeme.“

Těžký automobil se prohrabal blátem, jeřáb ho poslušně následoval. Blížilo se k osmé hodině večer, na kraj padla noc, drobný déšť nepřestával.

Na jediné neuzavřené silnici spojující zamořený úsek s okolním světem vybudovali vojáci z chemické brigády v Liberci dekontaminační průjezd. Sprchy speciálního roztočku připomínaly obrovskou automatickou myčku, každý člen posádky projíždějících vozů musel vystoupit a projít přes dezinfekční pás. Provoz byl ovšem dosud minimální. Dobrovolní i profesionální hasiči, stejně jako armádní jednotky, měly před sebou noc plnou práce.

RADIKÁLNÍ METODA

Hlavním opatřením proti šíření SLAK je v ohnisku nemoci metoda zvaná „stamping out“, tedy cosi jako zadušení. Sestává z porážky všech nemocných zvířat a všech vnímavých zvířat, která byla

s nálezem ve styku. Těla se musí na místě spálit nebo zakopat, převoz v uzavřených kontejnerech je riskantní a při velkých počtech nereálný.

Protesty proti hromadnému vybíjení zvířat podezřelých z nákazy, nebo jen dovezených z oblastí, kde později slintavka vznikla, jsou z hlediska farmářů

a ochránců zvířat pochopitelné. Jejich hlavním argumentem je to, že SLAK je krátkou nemocí, z níž se většina dospělých zvířat během tří až čtyř týdnů uzdraví. Háček je v tom, že většina uzdravených kusů už není plně produktivní, mezi jiným je výrazně snížena dojivost u krav. Navíc se z části zvířat stanou vironosiči a epidemická choroba se změní na trvalý problém. Například v Turecku, kde se stamping out neprovádí, je každý rok zjištěno padesát až sto padesát nových ohnisek slintavky a kulhavky.

Ani očkování nepředstavuje dobré řešení. Hromadná vakcinace desítek milionů vnímavých zvířat je velice drahá a těžko realizovatelná. Při masivní nákaze se totiž až padesát procent očkovaných zvířat stává nosičem viru. Plošná imunizace v zemích Evropské unie by podle odhadů stála víc než miliardu eur, kdežto rychle a nekompromisně uplatňovaná metoda stamping out je mnohem levnější. Navíc stát, kde se zvířata očkují, ztrácí statut země slintavky a kulhavky prosté, což znamená, že přijde o možnost exportu zvířat a mléčných i masných výrobků do zemí bez výskytu SLAK. To představuje další, velmi značné ekonomické ztráty.

OHŇOVÁ NOC

„Teď!“

Zapálená pochodeň se přiblížila k místu politému hořlavinou. Ta okamžitě vzplála a ozářila temnou noc. Promrzlí lidé okolo o pár kroků ustoupili.

Chytlo seno, po něm polena, nakonec se rozpálily i těžké smrkové klády. Vzápětí začala hořet další hranice a o chvíli později plápolalo těch obrovských ohňů na louce pět. Žár zahnal zimu, zdálo se, jako by na promáčenou louku dýchla obrovská otevřená chlebová pec. Část hasičů se ve chvíli volna sešla ve velikém vojenském stanu. Pili horký čaj a jedli polévku servírovanou do ešusů.

„Jak myslíte, že to bude trvat dlouho?“

Muž v uniformě pokrčil rameny.

„Určitě nejméně do zítřka. Uvidíme, jak bude všechno ráno vypadat.“

Noc zalévala plameny deštěm, ale hasiči nedovolili ohni uhasnout.

Ráno, krátce po rozednění, začali vojáci z chemické brigády v Liberci dekontaminovat prostory bývalé prachárny, která pro potřeby cvičení představovala fiktivní kravín. Během dopoledne čtyři hranice dohořely, pátá s uhynulými kravami plápolala téměř dvacet hodin. Teprve pak usoudili odborníci, že těla byla dostatečně spálena a jejich zbytky mohly být odvezeny k dokonalé likvidaci do kafilerie. Popel z ohnišť byl zahrabán se skautskou pečlivostí, použitá technika i lidé prošli nutnou dekontaminační očištěm.

Hotovo.

Ne tak docela. Rozhodčí, kteří celé cvičení pečlivě sledovali, teď budou dlouho a pečlivě rozebírat každou

maličkost. Od situací, kdy všechno klaplo jako hodinky, až po okamžiky, kdy spolupráce mezi hasiči, vojáky a policisty trochu zaskřípala. Ony totiž právě ty zjištěné nedostatky nejvíc pomůžou k tomu, aby se upřesnily a vylepšily plány dalších cvičení, nebo – nedejbože – skutečně ostrého zásahu.

Předběžně však možno prohlásit, že cíl cvičení byl splněn úspěšně. Ukázalo se, že uhynulý dobytek lze vyzkoušeným způsobem spálit a že jednotlivé složky Integrovaného záchranného systému společně dokážou ohniska epidemické nákazy rychle zlikvidovat.

Po čtyřiaadvaceti hodinách u obce jménem Hradčany zmizely zátarasy ze silnic, hasičské i armádní vozy odjely, kraj byl opět volně průchodný. A k tomu, tak trochu navíc, dokonce i přestalo pršet.

HOSPODINŮV HNĚV

Kdysi, na úsvitu věků, se starý Egypt z dobytčí epidemie vzpamatoval. Jenže krátce nato přišly další pohromy.

Vředy, krupobití, kobylinky a egyptská tma. Zkrátka, integrovaný záchranný systém nemá kdy spát na vavřínech a ani v časech, které teprve přijdou, si zřejmě nebude stěžovat na nedostatek práce.

Antonín JIROTKA
Foto Václav ŠEBEK

